

דף מקורות - פרשת משפטים - אורות המשפט

השיעור השבועי של הרב יצחק חי זאגא בבית הרב קוק

א. שמות כא - 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. רש"י. ..-ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח. לפניהם - ולא לפני גוים, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומיקר שם עבודה זרה להחשיבה, שנאמר (דברים לב) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים, כשאויבינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם.

ב. מאור ושמש - שתשים סנהדרין אצל המזבח כלומר, מי שהוא יושב על כסא הוראה צריך תמיד להיות בהכנעה ובתשובה, כדי שתביאנו הרבנות לידי אריכות ימים; כמו המזבח שנברא להאריך ימיו של אדם על ידי הבאת קרבנותיו בתשובה, כן הרב צריך תמיד לעשות תשובה, ועל ידי זה יאריך ימיו ושנותיו..

ג. גיטין פח - 'אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי. א"ל והא אגן הדיוטות אגן? ותניא היה ר"ט אומר כל מקום שאתה מוצא אגוריות של עובדי כוכבים אף על פי שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להיזקק להם, שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים, דבר אחר, לפניהם ולא לפני הדיוטות. א"ל אגן שליחותיהו קא עבדינן, מידי דהוה אהודאות והלואות..

ד. שפת אמת תרנב.. - 'בעוה"ז קשה להשיג האמת דהוא עלמא דשיקרא.. אכן לבנ"י ניתן האמת ע"י התורה כמ"ש מגיד דבריו ליעקב שהיא הנהגה האמיתית הפנימיות. ולכן א"א לזכות למשפט אמת רק בכח התורה שבה משפטי ה'. ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. שנתן הקב"ה לבנ"י מתנה כאשר מתאספין לשפוט אמת מאיר הקב"ה עיניהם..

ה. שו"ע חו"מ יב' כ - 'צריכים הדיינים להתרחק בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה. ביאור הגר"א - 'ירו' פ"א ר' יוסי בן חלפתא אתון תרין ב"נ מידון קומוי א"ל ע"מ שתדינני דין תורה א"ל איני יודע ד"ת בימי רשב"י בטלו דיני ממונות אמר רשב"י בריך רחמנא דליכא חכים מידן.

ו. שמות כא - 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם.. ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי. והגישו אדניו אל האלוקים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם. רש"י - 'ר' שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם. ועבדו לעלם - עד היובל. או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר (ויקרא כה) ואיש אל משפחתו תשובו, מגיד שחמישים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג.

ז. שיחות הרצי"ה שמות 248 .. - לפני כל ריבוי הענינים הנלמדים בפרשת משפטים.. הדבר הראשון הוא ביטול העבדות וקביעת החירות. אנו בני חורין!.. החירות לפני הכל! יש לזכור שעבדות היא פגימה, פגימה באנושיות האדם, פגימה במהות האדם. האדם הוא אדם שלם בריא ונורמלי, רק אם הוא גם עצמאי. עצמאות האדם צריכה להתגלות מתוך צלם האלוקים שבאדם, מתוך גבורת האדם, קדושת האדם, מתוך דעת האדם שממקור החון לאדם דעת.. שם 253 - הברור הראשון שבפרשת משפטים, אין ענינו לקבוע שיש עבדות ולסדרה.. אלא אדרבה, מובנו הוא: התאוששות מעבדות, ואוורור מעבדות, סילוק העבדות הוא בריאות, עצמאות, אמיתיות, קדושת האדם, והופעת ערך האדם.

ח. ויקרא כה - 'כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, אני ד' אלוקיכם. רש"י - 'אני ה' אלוקיכם. כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה. בבא מציעא י - 'כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים.

ט. הקדמה לשבת הארץ – אם ירדו יחידיים מהאומה ממדרגת החיים, המלאים אור קודש וחופש, ויעשו לעבדים בשכחם את ערכם האצילי, ו"אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך וזה וקנה אדון לעצמו", הנה באה השבת הכבוד האישי וחרותו, מתוך זרם חיים של קדושת עליון, השופע מהמקור היותר עליון, שממנו האומה יונקת את אור נשמתה - ודרור נקרא בארץ לכל יושביה.

י. קובץ ו' קפת - 'והנה לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. מהחיים נובעים המשפטים, מרוח החיים ההולך ונובע, הולך ויורד מגבהי מרומיו, עד כדי להניע מערכת חיים וסידורים חברותיים. לא התנשא רוח כל גוי להכיר את מי שאמר והיה העולם, לחדור ברוח עז, באור של חיים, עד כדי היחש הבהיר והברור למקור כל היש..

יא. קובץ ב' רסז – 'העונשים החברותיים.. יש להם שני מקורות נפשיים, טוב ורע. האחד נובע מתוך ההכרה שאסור לעשות עוולה, והעושה עוול צריך שיוסר כדי שתתחזק ההכרה הטובה הזאת. והשני בא מתוך צרות עין, שהאיש האחר אין לו ליהנות בשלי, או לנגוע בשלי, מפני שההרגשה של השלי ושל האני היא חזקה ומגושמת באין שיעור. כל המשפטים שהם הולכים בלא מקור אלוקי יונקים ממקור הרע, וכל המשפטים האלוקיים אין בהם כלום מהרע, כי אם הכל נובע ממקור הטוב של האמת והיושר כשהוא לעצמו. והענפים יש בהם מן השורש.. ומשפטי הגויים ברובם נובעים מן האנוכיות הגסה הזאת, שעליה בנויה החברה הפוליטית של האנושיות.. אף על פי שדינם כדיני ישראל, אסור לדון בפניהם.. כי המקור של החברה האנושית, המפורדת ללאומים לוחמים זה בזה בלא רחמים, יונק הוא עדיין ממקור הרשעה, והצורה המשפטית באה לא מהמלחמה נגד העוול בכלל, אלא מהרשעה וצרות העין נגד האיש האחר שאינו בעל אותו הרכוש, וההזדמנות הארעית שנתדמו הדינים בצורתם החיצונה, אינה יכולה לטהר את הזוהמא המקורית של נטיית הנפש שיסוד המשפט יונק ממנה.

יב. ישראל ותחיתו ג - 'משה רבנו ע"ה, בתפסו אתו את כח המשפט, בתחלת יסודו באומה, העלה את כל ערכי המשפט עד סוף כל הדורות לאותו התכן האלוקי שמשפטי ישראל באים אליו, ודרישת אלוקים באה יחדו עם המשפט הישראלי.. ודרישת אלוקים של המשפט נשארה סגולה ישראלית, שהיא מתגלה באופי האלוקי הכולל עולמי עד וזורח בארץ ישראל, בארץ חבל נחלתו, מקום האורה של סגולת הקדש.